

Släkten Stenhammars krönika

Utgiven av släkten Stenhammars Förening

N:r 7

Redaktör och ansvarig utgivare: fru K. Stenhammar-Nordlander,
Katarina V. Kyrkogatan 6, Stockholm.

(Observera häri försöket till levnadsteckning över författarinnan Mathilda Lönnberg)

Släktåldermannen och hans maka var förhindrade att delta i släktsamkvämet den 6/2 1950, ty den 6 febr. var de i Hammaryd hos Åke och Edla Stenhammar, som då läto döpa sin yngsta i kyrkan och gav henne namnen Eva Elisabeth. En av inbjudarna, Ulf Stenhammar, blev i sist stund förhindrad av en långväga, oväntad gäst. Men tillslutningen var dock god. Helst ingen blivit påmind annat än genom krönikan. Här ett utdrag ur min anteckningsbok, daterat 7/2:

"En underbar stämning var det på släktträffen i går. Ingen död minut. Fint, pyntat var Anna Lindhagens före detta hem. Sverker Lönnberg, som varit hennes gäst för 25 år sedan, mindes ännu två rum i filens fortsättning, som nu är uthyrda. Han - med hustru och döttrar - var med. Vidare Claes-Göran, Maj, Gustaf och Alice, Gunnar - båda med två barn vardera, Birgitta K., Roswalls alla 5, Gunvor och Kerstin, Carl-Evert och Inga och jag, gamla Kerstin. Alla vuxna betalade 2:75 var, barnen gick fritt. Jag hade med té och skorpor m.m. Litet var kom med karameller och kakor.

Claes-Göran läste sin fars levnadsbeskrivning och ett par av hans förtjusande brev. Det var oförglömmeligt fint och vackert. Likaså Gunvors utdrag ur farmoderns författarskap (om Risinge), som föredrogs av Sverker. - Claes-Göran spelade. Vi sjöng "Staffan Stalledräng" med mera. Stora och små stämde in. Vi drog långdans genom alla rummen. När Claes-Göran gått, sjöng Birgitta, och sen sjöngo Olle och lilla Karin tvåstämmigt. De små lekte. Särskilt minns jag fem rätt jämnåriga små flickor och en litet mindre inför all härligheten i Anna Lindhagens dockskåp..

Jag var kvar längst, men låg dock i min säng kl. 22, så det blev inget nattsöl."

Här följer släkthistoria

över

Frigga Stenhammar, gift Hök.

En del människor kan inte förstå sig. Det syns på dem vad de tänker. Om Frigga Stenhammar-Hök har det berättats att hon tänkte högt. Hon föddes 1806 och levde ännu år 1899; var barnbarnsbarn till den mynige prostén i Ekebyborna som kallats "Påven i Ask", och syssling till Mattias, Christian och Jacob-Axel Stenhammar. Hennes far var kassör i Åtvidaberg och hennes bror inspektor därstädes. Hon gifte sig

med handlanden Hök i Åtvid. Hennes föräldrar var då döda, brodern troligen också, men systern Olivia följde med Frigga i nya hemmet, och de båda systrarna höllo troget samman in i ålderns höst. De uppnådde båda hög ålder.

Hos åtvidabergsbarnet, sedermera telegrafkommissarien i Linköping, Sivert Middendorff har jag sett porträtt av makarna Hök och av Olivia Stenhammar. Den senare hade ett alldagligt utseende, men Frigga såg tydligen bra ut och vart kanske en smula bortfjäskad av den anledningen. Olivia skulle varit den trevligare och mest begåvade av systrarna. Hon skötte hushållet och var alltid vänlig och bjudsam. Frigga verkade magnifik, har det sagts, och hennes högt uttalade tankar voro inte alltid trevliga för omgivningen. Men ingen i familjens umgängeskrets förargades. Man bara drog på mun åt den originella Frigga, som hade en så genomrar yngre syster. Ur telegrafkommissarie Middendorffs anteckningar om gamla Åtvidabergsbor har jag hämtat följande:

"Frigga Hök var särdeles pompös, full av förnämhet och nedlåtande värdighet, seglade fram och skulle alltid vara ett strå vassare än andra. Fru Ringheim sade till henne en gång: "Jag tror vi ha samma sorts tyg." - Fru Frigga gjorde en förargad jämförelse och utbrast: "Det är nog mera yllet i mitt." (Ringheim, dansk till börd, var veterinär i Åtvidaberg). En gång var det bjudning hos Nordenströms. (E.S. Nordenström var Baroniets juridiska ombudsman). Alla gästerna var komna utom fru Frigga Hök. Då kom hon inseglande i all sin glans, iförd mössa med långa gula sidenband, beredd att utbreda sin härlighet för beundrande blickar. För att imponera, brukade Frigga gärna komma litet för sent till kalasen. Denna gång hördes värden själv utbrista: "I dag, käring, är du då fulare än vanligt". - Denna historia har berättats av fru Sophie Malmqvist, född Palmblad.

Frigga såg ej med blida ögon sin mans gästfrihet: "Här är som på en gästgivargård" sade hon en gång till några inbjudna herrar. Höks hade kalas för Åtvidssocieteten. Efterrätten, marängsuisse, var litet seg. Professorskan Nordenström arbetade med silverkniv och sked och lyckades få lös ett stycke. Triumferande utbrast hon, "Nu fick jag mig allt en bit." - "Ja, och det en som inte var liten" tyckte värdinnan.

Frigga ville vara nummer ett när det gällde vackra klänningar. - "Om man så köpte guldbrokad till klänning åt sig, så nog alltid hade någon annan likadant!" lär hon ha klagat vid något tillfälle. En gång hade hon skaffat sig klänning av randigt tyg, men upptäckte att fru Malmqvist sytt sig en klänning av samma tygsort. - "Hm, då tar jag min randiga till vardags", sa Frigga.

När handlanden Hök gått ur tiden, flyttade Frigga och Olivia till Linköping och hade en våning nedåt Kungsgatan. Till Åtvidaberg återkommo de en gång på sommarnöje och bodde på hotellet där. Det har berättats att de medförde en dyrbarhet, väl inlindad i schalar: En spegel, vari de förskönades. De höll sig raka och ungdomliga i det allra längsta. Då Frigga fyllde 90 år, lär någon komplementerat henne med orden "Kära Frigga, du ser ju ut som en femtioåring." Frigga replikerade: "Tycker du att femti år är ungt?"

År 1901, när min syster Anna gifte sig med Adolf Krantz, var Olivia Stenhammar med bland bröllopsgästerna. Jag minns en lång, rak dam med vänligt, blekt ansikte, - iklädd vacker, svart sammetsklänning. Frigga var då nyligen död. - Jag minns att ett litet brev nådde min svåger Adolf och hans Anna efteråt. Där stod bland annat: "Jag känner

mig som ett vilsegånget får. Borde icke prästen taga vara på detsamma?

En så älskvärd och förstående människa som Adolf Krantz lät nog inte hennes bön förklinga ohörd, skulle jag tro.

Ev-Sophie Stenhammar gift Hummelhjelm.

Ev-Sophie Stenhammar, 1803-1863, äldsta dottern till Mattias Stenhammar, av sentida släktmedlemmar känd som den vördade, avhållna, storstilade lagmanskan Hummelhjelm, får själv tala till oss i utdrag av några av hennes brev till fosterdottern och kusinen Hilda Stenhammar. Här endast de yttre konturerna av hennes levnadslopp:

Hon var enda barnet i ett rikt hus och mycket vacker, till utseendet liknade hon mest modern Anna Charlotta Reutersköld, var som hon mörk och gracil. Ögonen var bruna, kloka och milda. Redan aderton-årig skänkte hon hjärta och hand åt t.f. landshövdingen O.F. Pålman. Hennes gård Wiby blev deras väl ombonade hem. Men äktenskapet upplöstes fort nog genom makens oförmodade bortgång. Han hade dåliga nerver och dito affärer. Det sades att han skurit halsen av sig vid rakning. Ev-Sophie sörjde honom djupt. Hennes tidiga bekantskap med stor sorg gav henne förståelse för andras lidande. Vart år hela livet for hon till Östra-Ryds kyrkogård och grät vid den bortgångnes grav. Hemmet i Wiby ville hon inte återse. Hennes kusin Mimmi Stenhammar, som längre fram i tiden skulle sätta bo, fick då fara till Viby och hämta en del saker, som hon ansåg sig behöva.

En så vacker och så rik änka fick förmodligen snart nog giftermålsanbud. Den man hon fäste sig vid var avsevärt äldre än hon själv, en nobel, älskvärd änkeman med något barnafromt i den blå blicken och därtill en humoristisk glimt. Det var just vad hon kanske behövde, som ansågs vara en smula stel och tystlåten. Han var lagman och herre till Boo egendom i Östergötland. Hustrun, Brita Odencrantz, hade inte skänkt honom några barn. Också äktenskapet med Ev-Sophie blev barnlöst. När Ev-Sophies kära barndomsvän Anne-Charlotte, född Kernell, och gift med Ev-Sophies halvfärbör, väntade barn sjette gången och fick tvillningar, erbjödo sig Hummelhjelm att ta dessa till fosterbarn. Men pappa Christian ville inte avstå från den lille sonen. Dottern Hilda fick de däremot gärna, ansåg han, och Anne-Charlotte övertalades att lämna ifrån sig den lilla. Denna åtföljdes av äldre systemen Caroline, först bara på besök. Sen blev också Caroline fosterbarn hos Hummelhjelm och med tiden gift med en brorson till lagmannens första hustru.

Lagmannen var generös och bjudsam, tyckte mycket om fester och förde stort hus. Han var sällskapsmänniska och hade sällsynt god smak. En intressant och älskvärd människa fast ibland något häftig. Mycket godhjärtad ville han vara Wohltäter både gentemot egna och hustruns släktingar. Det bar sig inte, Boo blev intecknat ända upp till skorstenarna, och Ev-Sophies far, prost Mattias i Risinge, lagade att han fick hand om alla inteckningarna utan att mågen visste av det.

Vid 70 års ålder gifte Mattias om sig med den 19-åriga Jacquette Jern. Släkten i gemen ställde sig frågande och smått ogillande till denna förbindelse. Men lagman Hummelhjelm reste till Risinge och gratulerade svärfadern, vilket upptogs så väl, att den gamle skänkte sin måg alla inteckningarna i Boo.

Man brukar säga att lätt fångat är lätt förgånget. Lagmannens lätta sinne var oförändrat, han fortsatte att vara Wohltäter och föra stort hus. När han lade sina milda ögon ihop i döden, var Boo åter illa skuldsatt, och hans änka måste dela med sig lagmannens gifterätt till hans släkt. Men sedan tog lagmanskan Hummelhjelm's hushållning vid.

Begravningen var kanske den sista egentliga festen om den ens kunde kallas fest. De som bar kistan fick var sin silversked. Klok och sparsam var hon i alla väder och ville ingen annat än väl. Men tidsandan var så olik nutidens. Billig var mathållningen på Boo denna tid. Lagårdspigorna fingo "Lank", då de skulle ut i arbetet om morgnarna. Brännvin bryggdes och försålles. Det var bara som sig borde på den tiden. Ejvor Lönnberg har hört sin mor berätta om livet vid Boo denna tid: Det svåraste var det bittersalta fläsket och den blåsura mjölken. Fläsket begagnades ej förrän det legat i salt ett år. - Alla pigorna spann till påsk. Mellan påsk och pingst varpades alla vävar och revarna bars upp på vinden och lades i ett skåp. Först efter pingst sattes vävarna upp undan för undan. - Vildfågel, som underhavande skjutit, fick hänga en tid, så det fick "haut gout".

Lagmanskan var sparsam, men allt utom småaktig. Hennes unga styvmor har sagt om henne att hon var en rejäl människa och alltid grannlaga. Mattias hade testamenterat huvudparten av sin förmögenhet till sin älsklingsdotter Mathilda. Såväl Jacquette som lagmannen började process för att få detta testamente upphävt. Kort därefter dog lagmannen. Ev-Sophie hade känt det svårt med processen. Hon lade ned den så snart hon blivit änka - dock med villkor att Jacquette gjorde detsamma.

Brev från Ev-Sophie till dottern Caroline skrivet kort efter hennes storartade bröllop på Boo. Hilda hade följt med de nygifta till Stockholm för att behandlas för ryggradskrökning.

Bo den 5 Okt. 1846

Goda Caroline

Efterlängtat var posten igår som skulle komma och även medförde brev från mina båda älskade barn. Att du skulle finna dig väl i ditt nya hem, det förstod jag nog. Även jag hade ett kärt barndoms hem, men saknade ändå aldrig detta, då jag inträdde under eget tak. Betraktat såsom nöje var det mitt högsta att få fara hem på några dagar, men då jag åter ensam skulle anse det som mitt hem, blev det tungt och ödsligt. Man behöver en egen verkningskrets, där man får använda sina av försynen förlänta krafter till sin egen och andras nytta. Så länge man lever skall man arbeta var och en efter den gåva han fått och tacka Gud om man i någon mån kan höra till de arbetande uti samhället.

Jag ligger icke heller nu på latsidan innan jag kan få mitt hus i ordning efter den allmänna villervallan varefter ännu röjdes tydliga spår i varje vinkel och vrå, men jag hoppas dock att komma någorlunda i land därmed till den 24 ----- . Om jag endast hade häcklat, men det vet jag ingen råd för ännu så länge. Jag trivdes bättre än jag vågade hoppas i min ensamhet, det är en vila som jag kanske behövde. Mitt sinne har varit så skakat och jag behöver ofta gå till mig själv, ja oftare än till andra människor. Du behöver ändock ej tro att jag tänker bliva Eremit, ty måndags voro alla fröknarna Goes här, i onsdags voro pappa och jag vid Borg, igår reste fru Kugelberg och jag till Braxta,

emedan pappas ögon icke riktigt tålde vid resan till Borg, och idag väntar jag fru Kugelberg hit. -----

Det var bra snällt av Gösta att skaffa Wallins predikningar, och dem kan du behöva som har så långt till kyrkan. Jag hörde kyrkoherden i söndags och det är bestämt det roligaste jag vet. Vad det är lyckligt att hava en sådan förmåga. Gudstjänsten här i kyrkan är försmaken av ett bättre liv, och jag tycker att sådana predikningar borde verka bra mycke gott på alla som icke äro alldeles förhårdade i synden. -----

I lördags tänkte jag mycke på dig i ditt nya hem. Vädret var då särdeles vackert, och jag vet så väl hur det kännes både roligt och ledsamt till en början. Måtte trevnad och lugn få vara ständiga gäster i ert bo, och måtte ni bliva så nog för varandra att ni då det lider till silverbröllopet kunnen, så som vi, (om så behöves) gå alldeles för eder själva utan någon plågsam känsla.

Kom ihåg löftet att skriva ofta.

Din ömma mor,

och var själv hälsad från din gode vän C. F. H.

5/10. 46.

Snälla Hilda

Det var för mig serdeles kärt att få brev från min lilla Hilda både från Norrköping och Stockholm. Tack därför av hjärtat. Du kunde väl ännu icke bedöma huru du skulle komma att trivas, men det lät gott till en början, och jag är viss att min Hilda skall bliva älskad av kamrater och dem som med dig får att skaffa ----- ett år går snart och du kommer åter som gamla människan, som mamma då vill hava hjälp av och inte sitta och läsa lexor med även om vi då icke skulle behöva göra mycke avseende vid kroppen, som vi hittills behövt. I nästa brev hoppas jag få höra vad professor Åkerman sagt om Hildas rygg -----.

Nu skall jag väl även säga något från det kära hemmet, som Hilda ändå inte får tänka mer än lagom på Först vill jag säga, att jag i år kommit mig för att sätta bort mina tillhörigheter. Så har jag för vintern inackorderat Hönan med sina 7 små kycklingar hos mor Brita i kalkboden, emedan jag fruktade de skulle frysa till döds. För övrigt befinner sig hela hönspersonalen mycke väl. Fröken har ännu inte kalvat, men går så illa att jag fruktar hon snart inte kan röra sig. Alla korna äro inne om nätterna och mjölka allt mindre och mindre. Grå Pus mår väl. Han blir mycke fet. Även från katten på Borg kan jag hälsa. Hon finner sig väl. -

Fröknarna Goes rodde hit i måndags, och vi svarade på deras visitt i onsdags. - Igår åkte tant Mimmi och jag tillsammans till Braxta. Lilla Mina har börjat läsa fransyska och spela, som hon tycker vara mycke roligt. Även var där brev från Kapitain, som omtalar att Gustaf gått väl igenom sin kadettexamen, så nu torde Hilda snart träffa honom i uniform på Stockholms gator rätt som det är. Han kommer väl hem till jul. ----- jag hoppas att du vänjer dig tänka själv, som så väl behöves i livet, och själv påminna sig sådana saker som mamma mest fick påminna hemma. Vad själva Curen vidkommer står den som allt annat i vår Herres hand. Till våra mennisko plikter höra att göra vad vi kunna och sedan med undergivenhet emottaga de skickelser som vi icke kunna

avvända. Så vet jag att Hilda tänker och skall lära det mer och mer. Då kan man aldrig bli rätt olycklig här i livet även om det någon gång skulle förefalla tungt.

--- jag blir alltid en öm moder.

Andra gången änka:

Bo 22 Mars 1847.

Min snälla Hilda

Jag skrev visst icke heller till dig med denna post, ehuru jag har så många snälla brev att tacka Dig för, om jag icke fruktade att du skulle tro mig vara sjuk, då du på så länge icke hört av mig skriftligen. Men jag prövar nu vad jag också så många gånger förr erfarit att ju tyngre börda ju mera bistånd från Den som endast kan hjälpa oss. Och när jag tänker på honom som lemnat mig ensam i världen, så kan jag vara så viss att han är lycklig, att min saknad bör nedtystas, ty viss unnade jag honom alltid bättre än mig själv, skulle jag nu missunna honom den frid han njuter. Nej lycklig är den som hamnen hunnit. Min enda önskan är den att kunna få uppfylla mina plikter här i tiden, att jag må i en bättre värld få råka alla de kära, som jag där har mig till mötes. -

Till Torsdag middag hava vi bjudit några goda vänner och grannar. På fm blir begravningen tyst och stilla, eget folk skall bära honom, och i stället för Calas få de var en Silversked. Nu är allt ändå mycke att stöka med, som kan vara rätt nyttigt, ty det uppehåller hälsa och lynne, då det vill sjunka. Mera således nästa tisdag.

Mamma

Alla hälsa till Hilda.

Bo 13 Juli 1847.

Snälla Hilda

----- Jag vandrar nu omkring glad åt allt vackert som möter mitt öga. På många år har icke grödan varit så vacker som nu, och hö blir nära nog dubbelt mot förlidet år. Alla djur må väl, och framför allt har min lilla favorit, den svarta kvigkalven, vuxit mycke. Lina ock Kronan hava kalvat under min bortvaro ----- . Vad här är vacker. Jag är så nöjd att åter vara i eget hem. Ehuru jag visst har orsak att vara nöjd med min resa, så är ändå gott vara hemma, där minsta obetydlighet för mig har ett eget intresse, fastän jag icke har någon att dela det med.

Jagad är jag visserligen av göromål, men jag använder mycken tid att se på bärgningen, som alltid roat mig, och det är nyttigt för både själ och kropp.

Din mamma.

Mathilda Lönnberg

Mathilda Stenhammar, gift Lönnberg (1837-1907) var endast åtta år, då hon miste sin far Mattias Stenhammar. Han hade haft henne mycket kär och glatt sig åt hennes älsklighet och rika fantasi. Hans bror Christian hade anförtratts överbestyren med Mathildas bokliga uppföstran, som skulle bli god, det hade fadern bestämt. När hennes mor gifte om sig med Mathildas kusin Per-Axel Stenhammar (1847), blev det tal om att flickans mycket äldre syster Ev-Sophie Hummelhjelms skulle en tid ta hand om den lilla, vilket Christian fann lämpligt, snart också modern, som i November 1847 bad Ev-Sophie att göra det. Stora systemen tyckte bra om den lilla. I ett brev till Ev-Sophies fosterdotter Hilda Stenhammar, daterat 8/7 1847, berättar Ev-Sophie att hon råkat sin syster i Linköping. Hon bodde där tillfälligt med sin guvernante och gick i dansskola. Ev-Sophie skriver: "... hon är lång och hygglig och frågar så mycket efter dig. Hon bad hälsa ..."

I November 1847 är Mathilda på Boo. Ev-Sophies brev till Hilda medför vanligtvis några ord om "Tilda". Hon bor i döttrarnas lediga rum, har egna leksaker med sig, men föredrar ibland Hildas leksaker. Hon är förtjust i hundarna, särskilt har "Vackt" fått en lekkamrat. Hon längtar efter Hilda... Det blir fråga om att Tilda också skall sändas till Åkermans institut, där Hilda behandlas för ryggradskrökning, Tilda är böjd i ryggen och har ibland huvudvärk. Ev-Sophie tvättrar systemens rygg med saltvatten och går långa promenader med henne. Att maten vid Boo denna tid kanske inte var så närande, tänkte nog inte Ev-Sophie på. Hon var f.ö. rädd för att flickor skulle äta mycket och bli bondaktigt feta. - Tildas rygg blev rakare, och hon orkade promenera i systemens sällskap ända till Spellinge utan att bli trött.

Ev-Sophie anser att systemen fått alltför mycket sagor och romaner till livs. Lärarinnan mamsell Sundström har bannlyst allt sådant. Tilda knogar med fransyskan m.m. och lärarinnan berömmar hennes flit. - Hon fäster sig mycket vid kusinerna från Häradshammar, särskilt vid Hilda. Hon har ju inga egna småsysstrar. Hilda och Tilda likna varann vad ansiktsdragen beträffar. Hon tycker mycket om farbror Christian; deras vänskap varade livet ut.

Adertonårig ingick Mathilda äktenskap med den lärde och ansedde Carl Lönnberg (1828 - 1904). Det glädde flickans farbror Christian att hennes utvalde tagit doktorsgraden, ty Mattias hade yttrat onträgen önskan att dottern skulle gifta sig med en lärd man. Ringstad blev makarna Lönnbergs första hem, senare Munkebo. Carl Lönnberg var riksdagsman av bondeståndet åren 1862-1865, i andra kammaren 1867-1869. Lönnbergs vistades i Stockholm under riksdagsperioderna.

Tidigt visade Mathilda litterära anlag. Enligt dottern Ejvors uppgift var hon alltför tillbakadragen som författarinna. Det fordrades övertalning innan hon bytte ut sin signatur "th" mot namnet Mathilda Lönnberg. Hon korresponderade med framstående förmågor inom humaniora. Professor Esaias Tegnér d.y. berömde skriftligen hennes språkbehandling. Professorerna Södervall och Lidfors ha berömt hennes författargärning. Kallelsen till ledamotskap i Svenska Författarföreningen var undertecknad av Carl Snoilsky och C.D. af Wirsén.

Berättelsen "Sigtrygg Torbrandson" belönades med Fredrika Bremerförbundets första pris (1892). Tidningen Iduns stora pris tilldelades Mathilda Lönnberg år 1894 för "Fru Holmfrid". Flera andra pris vann hon i Idun, och i Aftonbladets tävlan 1904 fick hon första priset. Tor Hedberg var då en av bedöarna. Se vidare i Schück och Warburgs littera-

turhistoria.

Ejvor har också berättat att modern hade friskt humör och tålamod under motgångar. Hon intresserade sig för sjukvård och hann med att vara sin landsbygds "doktor", fast hon hade åtta barn. Vackra och välbegåvade. Äldste sonen blev professor Einar Lönnberg, och hans son Sverker är styrelseledamot i släkten Stenhammars förening. Mathildas andre son Ingolf blev läkare, Sif Alvin och Gunvor Asklund äro hans döttrar.

I Tidningen Iduns första nummer för år 1895 finns en essay av professor Edvard Lidfors, betitlad "Mathilda Lönnberg". Hennes sonson Sverker Lönnberg har lånat mig den:

Hon var aderton år och, redan innan hon fyllt dem, hade hon stått brud. Då var det som jag först gjorde hennes bekantskap, på den glada tid när ungdomens dagg låg på livet kvar, och, antingen det nu var endast medfödd hjärtegodhet eller att därtill kom en omedveten strävan att hävda denna nyvunna fruvärdighet, i vilken hon kanske ännu icke kände sig säker, allt nog hon omfattade mig med ett slags moderligt beskyddande välvilja, som gjorde att jag, ehuru fyra år äldre och vid den tiden "magister för pojkar", själv kände mig inför henne som en skolpojke. Det vart emellertid uppslaget till en vänskap, som vuxit sig allt starkare med åren, och som i detta jubelfesternas tidevarv skulle ha kunnat fira jag vet ej hur många sådana.

Vad man i bygden visste om henne kunde ju då ej vara så mycket och rörde snarare hennes släkt än henne själv. Hon var född den 27 Sept. 1837, hette med sitt flicknamn Mathilda Lovisa Jakobina Stenhammar och var dotter till kyrkoherden i Risinge af Linköpings stift, fil. och teol. doktorn Mattias Stenhammar, samt tillhörande sålunda en ätt, som i början av detta århundrade gjort sig vida känd för vitttra idrotter. Så hade farbrodern Johan, ännu ej tjugoåttårig, blivit en av de Aderton, och doktor Mattias själv hade tre gånger vunnit pris i Svenska Akademien därav en gång för psalmer, som till större delen funnit plats i vår nu gällande svenska psalmbok. Efter i Stockholm fullbordad uppfostran hade fröken, eller som man då ännu sade, mademoiselle Stenhammar på sommaren 1855 gift sig med fil. doktor Carl J. L. Lönnberg, som till sin grad drivit berömliga studier i nordiska språk och botanik, och det unga paret hade därefter slagit sig ned på fädernegården Ringstad, en knapp halv mil nordväst från Norrköping. I detta äktenskap föddes söner och döttrar och, som det brukar gå i sådana fall, hava nu efter en mansålder de flesta av dessa, somliga för länge sedan flugit ut ur boet, så att föräldrarna åter äro nästan lika mycket hänvisade till varandra, som när de hand i hand började sin gemensamma vandring.

Sådana äro i största korthet de yttre dragen av ett liv, som haft sina viktigaste bemärkelsedagar inom hemmets värld. Men huru gick det till att fru Lönnberg vart författarinna?

Redan i tidigare dagar hade visserligen hennes omgivning tyckt sig märka, att hon ägde en viss grad av fantasi, dock att den var så rik, att däruti skulle kunna ligga möjligheten till den livliga författareverksamhet hon sedan utvecklade, det var visst vad man då för tiden minst vågade ana. Men elden slumrar i flintan, tills stålet slår an mot henne, och ett sådant anslag kom i sinom tid, om än oväntat hårt. Så säger Shakespeare:

Sweet are the uses of adversity,
Which like the toad, ugly and venomous,
Bears yet a precious jewel in his head.

Häri ligger förklaringen till att år 1873 man för första gången fick se en dittills obekant signatur - th -, som sedan till vänners och bekantas stora överraskning visade sig betyda Mathilda Lönnberg. Den förekom då under ett i tidskriften "Förr och Nu" intaget stycke De Fredlöse. Samma år brakte Ragnfast Mårsson, en forntidsbild, och därefter kommo i snabb följd: Kåre i Miklegård, Gunnel, saga om ett drömliv, 1875. Spridda blad från skären, 1876. Ur livet i skogsbygden, minnen och berättelser, 1881. Folksagans vandringar, prisbelönt i Svenska Familjejournalen. Onkel Casimirs hem, 1882. Syrendoft och fem andra berättelser, 1888. Sigtrygg Torbrandsson, en bild från Sveriges forntid, belönt med Fredrika-Bremerförbundets stora pris 1892.

Dessutom hade hon skrivit en mängd större och mindre uppsatser och följetonger i tidningar, kalendrar och tidskrifter, varav här endast må anföras Gruvblomstret, en skärgårdsberättelse, 1885. Rosa semperflorens, 1889, Episoder ur en målares liv, följetong i Nya dagligt Allehanda 1887, 1888.

Fru Lönnberg har således, som man ser, ett ganska stort litterärt bagage, som även vid åtskilliga tillfällen rönt erkännande att vara till sin art utmärkt -----.

Men ett faktum är det nu verkligen i alla fall, att fru Lönnberg ej blivit på långt när så känd som hon förtjänat. -----

Berättelserna behandla som vi hava sett både forntid och nutid. De av det förra slaget ådrogo sig från början stor uppmärksamhet redan av den grunden att själva arten är så vanskelig, i det den knappt tillstädjer något medelmåttigt, utan lämnar författaren som alternativ att antingen lyckas riktigt bra eller alldeles misslyckas. Walter Scott är den historiska novellens fader som än idag står oöverträffad, knappast upphunnen av en Manzoni eller De Vigny. Men för den ende Walter Scott, huru många dåliga kopior eller rena karikatyrer har man icke. Saken är den att Walter Scott var ej mindre grundlig vetenskapsman än glänsande berättare, och detta är det oeftergivliga kravet, att för att kunna skriva historiska noveller bör man först och främst vara historiker och därjämte begåvad med tillräcklig stark fantasi för att skapa gestalter de där röra sig icke som dockor, utan som fullblodiga och livslevande personligheter. Dessa båda villkor finnas nu också förenade hos fru Lönnberg. Men, kan man fråga, hur har hon blivit historiker? Huru har hon så kunnat leva sig in i vår forntid, att varenda detalj är fullt korrekt och icke ger ens den sakkunnige mannen av facket anledning till anmärkning? Det är hennes hemlighet. Dock tyckes den förmodan ligga nära till hands, att under den första tiden av sitt äktenskap hon fattat intresse för nordisk fornkunskap, som ju var ett av hennes mans älsklingssämmen, och att med hans ledning hon vunnit dessa förvånande insikter, som länge gjort att man ej kunde ana, att under märket - th - doldes en kvinna. Även hennes stil bär spår av dessa källstudier. Den är nämligen ovanligt ren och helsvensk -----.

Man vet att Theophile Gautier var målare, innan han blev författare ----- . På samma sätt sitter även i fru Lönnberg en målarinna, som icke blott smyckat hemmet med vackra alster av denna sin konst, utan har kvar de äkta målartagen, även när hon får pennen i hand i stället för penseln ----- . Här meddelas några av de verser, i vilka hon

sjunger sitt farväl till skären, efter en där tillbrakt sommar:

Jag satt i tankar kvar där hela natten
och lyssnade ännu till vågens suck
och bladens fall uti den frida lunden,
där ek och björkar stå i höstlig färg
och böja sina kronors rund och viska.
Men nattens timmar skrida mer och mer -
se huru solen sig i havet badar -
det glänser rött, nu himlen ock tar färg,
dess matta glans förbyts i gyllne lågor,
och vinden väckes - länge nog den sov
vid andra strand, nu är den åter vaken.
Den ilar hän utöver havets slätt
och bjuder upp till dans i morgonstunden
var havets tärna, varje blåögd våg.
Se havets döttrar lyfta sina slöjor,
det vita skummet syns på böljans topp,
och seglen svälla upp av morgonbrisen
och skeppen sväva fram på havets ban,
se båtar ila fram utöver djupen
att bringa hem de lagda nät och garn.
Nu fyren släckes, ty på himlen lågar
i mäktig strålgans solens gyllne vagn.

- - - - -

De moderna novellerna torde snarast kunna jämföras med de tyska "byhistorierna", som först kommo till heders genom Auerbach. Oftast är det en folksägen, vilken, så att säga, bildar varpen eller ränningen, medan författarinnans fantasi lämnat inslaget i den romantiska konstväven, eller, som hon själv säger på ett ställe, hon upprepar berättelserna icke med sin sagesmans egna ord, utan så som de föddes för henne inbillningskraft genom hans ord. Så uppstår ett författarskap, som visserligen ej har mycket gemensamt med den grova realismen för vilken Zola är den representative mannen, men som ändock inrymmer nog verklig het, för att framställningen skall av läsaren kännas som sann ----- För det fula finnes på det hela taget ingen plats i fru Lönnbergs diktning -----.

En skapelse av alldeles eget slag är Onkel Casimirs hem, vartill man hos oss knappast torde kunna uppleta något motstycke. Det är en liten bit rokokostad från en svensk landsortsstad målad med dämpade färger och av den mest intagande verkan, ett stycke gammalt sèvres, vars dekoration tolkats i ord. Trots det ~~att~~ denna pjäs icke erhållit något pris eller annan mention honorable, tvekar jag icke för min del att sätta den högst av alla författarinnans alster med moderna ämnen.

Dock - man återkommer ju alltid till sin första kärlek, och så har även fru Lönnberg vänt tillbaka, icke så långt som till vikingatiden eller brytningen mellan hedendom och kristendom, men till Sveriges medeltid, som väl ock erbjuder ett rikare och mångsidigare innehåll mera att göra av. Att och huru hon lyckats därmed, är allmänt bekant, och ett enhälligt omdöme av så kompetenta domare som de, vilka haft sin prisfrågans avgörande anförtrött, skall nog biträdas även av Iduns läsarinnor. Om således man kan lyckönska författarinnan till det vunna priset, så har dock vår svenska litteratur säkerligen gjort en ännu större vinning. Låtom oss hoppas att denna vinning även skall bliva varaktig, och att, såsom det gått i Danmark med Bernhard Sewerin Inge-

man, även i vårt land många kommande släktled skola glädjas åt "Fru Holmfrid", samt lära sig att i kärlek och vördnad vårda namnet Mathilda Lönnberg.

Edvard Lidfors.

Den 20/5 1950 medförde en oväntad förlust. Ingrid Stenhammar, född von Gedda skördades då av döden knappt mer än två år efter makens bortgång. Hon hade innerligt saknat honom. Hennes jordafärd var vacker och värdig. De tre styvbarnen hade följt hennes uttalade önskningar rörande denna. Kyrkoherden i Gränna talade värmande och minnesgoda ord berörande minnet av de båda makarnas lyckliga Grännatid. - Frid över hennes minne.

Karin Stenhammar-Thörning har jämte Maj Thörning flyttat. De bebö nu en trevlig våning S:t Eriksg. 116/4, Stockholm, telefon 33 09 32.

14 dagar av septemberslutet utställde Kerstin Stenhammar-Nordlander oljemålningar i Hahnés konstsalong, Strandvägen 3, Stockholm. I början av november hade jag utställning i Mönsterås av ett femtiotal oljemålningar, landskap, stilleben, porträtt. Båda utställningarna gävo bra tidningskritiker och dito avsalu.

Den 21/11 fingo Anna och Erik Lisper en son nummer två. Han är präktig och skall troligen döpas till Jonas Erik, första namnet efter gossens farfarsfarfar.

I tidningen Iduns nr 48 år 1950 finns en uppsats av Margit Siwertz "Mycket i arv och mer ändå". Den handlar om Ove Stenhammar och hans närmaste. Mycket läsvärd.

Släktåldermannen skrev till Kerstin den 22/11, att allt stod väl till å Stjärnvik, där familjen var samlad utom Jan, som är i England. Åke Stenhammar har sänt porträtt av sina tre små. Alla där må väl och det går bra för Sonja, den äldsta, i skolan. - Evald Stenhammar och hans hustru ha sänt nyårshälsning med vacker önskan.

Den 4/1 1951 hade släkten Stenhammar "träff" hos Erik och Kerstin Roswall. En förtjusande julfest med många, glada ljuslågor, vacker sång, dansande och lekande barn, högläsning av värden själv ur hans fars minnesbok "Trasmattan". Alla små - Roswallar, Krantzar, Sverker Lönnbergs flickor och alla stora (Anna Krantz och Karin Thörning de äldsta) drog långdans genom de stora rummen. Vi blev rikligt trakterade.

Släktkassan innehöll 1/1 700 kr. Alla avgifter betalda. -
God fortsättning på 1951!
